

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvoston kommentit 24.1.2024 kokouksessa esiteltyyn asiaan ”Rakenteellinen sosiaalityö ja siihen liittyvät sosiaaliset raportit Pirkanmaan hyvinvointialueella”.

Vammaisneuvoston kommentteja pyydettiin neljään aihepiiriin liittyen:

- Taloudellisten toimintamahdollisuuksien vaikutus arkeen ja elämän mielekkyyteen
- Eriarvoisuus, osattomuus ja syrjään jääminen
- Sosiaalinen turvallisuus, terveys ja toimijuus
- Lapsen oikeudet ja lapsiperheköyhyys
- Ikääntyneiden ja vammaisten köyhyys

Vammaisneuvosto toteaa, että **taloudellisissa toimintamahdollisuuksissaan** vammaiset henkilöt ovat pääsääntöisesti pienituloisia. Taloudelliset vaikeudet rasittavat suuresti vammaisten arkea ja elämän mielekkyyttä. Moni vammaisen elää takuueläkkeen turvin. Kun sairaus tai vammautuminen tapahtuu nuorena ja sen takia joutuu työkyvyttömyyseläkkeelle, tulot ovat todella pienet. Lääkkeet ovat kalliita, omavastuut täyttyvät nopeasti.

Useimmat vammaiset henkilöt eivät pysty tekemään tarpeellisia hankintoja kuten esim. tietokone tai älypuhelin. Tarve on sosiaaliselle rahastolle, josta voisi hakea tukea. Lisäksi vammaiset tulisi automaattisesti liittää mukaan kaikkiin niihin ohjelmiin, joissa tarjotaan pienituloisille/ vähävaraisille mahdollisuuksia päästä kulttuurin ja liikunnan pariin. Nyt tulot menevät pääosin asumiskuluihin, ruokaan, ylläpitoon, lääkkeisiin ja taksi/kelataksimatkoihin. Osallistuminen yhteiskunnan toimintoihin, kulttuuritapahtumiin, retkiin, matkustamiseen sekä harrastuksiin on vaikeaa ja elinpiiri kapeutuu.

Erityisharrastusvälineitä ei ole saatavissa riittävästi. Liikuntaharrastusvälineet tulisi saada vähintään apuvälineyksikön piiriin, jotta niiden hankkimismahdollisuudet paranisivat. Laitehankinnoissa vaikeuksia aiheuttavat erilaiset tiukat hankinta- ja myöntämiskriteerit (esimerkiksi astianpesukoneen tai sen osan hankintaa ei korvata millään perusteella, koska laite katsotaan normaaliaksi kodin laitteeksi). Ensisijaisen päämääränä pitäisi olla vammaisten henkilöiden itsenäiset toimintamahdollisuudet niin, etteivät ylivoimaiset taloudelliset rasitteet rajoittaisi osallistumista yhteiskunnassa.

Vammaispalvelulain mukaisissa kuljetuksissa tulisi huomioida täysimääräisenä kaikki ne alennukset, jotka on vammattomillakin käytössä. Liikuntaesteisille tulisi matkojen määrästä riippumatta tehdä vuosipäätös tai vähintään tuplamatkat talviaikaan. Matkojen omavastuita kertyy paljon mm. kuntoutukseen kuljettaessa. Ratkaisu olisi, että omavastuut alkaisivat kertyä ensimmäisestä matkasta/tai ostokerrasta vuoden ajan ja kalenterivuosi ajattelusta luovuttaisiin. Päätöksentekijöiden tulisi neuvotella vammaisten ilmaismatkojen mahdollisuuksista raiteilla ja linjaliikenteessä.

Useita aiemmin maksuttomina järjestettyjä palveluja on muutettu maksullisiksi, esimerkkeinä kuntosalien käyttö tai matkustaminen. Osassa kunnissa ja kaupungeissa vammaisilla oli oikeus ilmaisiin matkoihin julkisessa liikenteessä (mm. Nyse-kortti). Vuoden 2024 alussa nämä vammaispalvelujen kustannuksista korvatut matkamahdollisuudet on poistettu näkövammaisilta ja kuulonäkövammaisilta. Tämä on kaventanut huomattavasti näiden henkilöiden liikkumista. Halvin vaihtoehto olisi ostaa vuoden kerrallaan voimassa oleva matkakortti mutta kertaostoksena siihen ei ole varaa.

Vammaisen henkilön matkakortti helpottaisi myös konkreettisesti kulkuneuvoissa toimimista, kun leimausta ei tarvita vaan kortin olemassaolon voisi tarvittaessa todistaa EU:n vammaiskortilla.

Kuntien ja kaupunkien palvelukeskittymien ulkopuolella asuville on esim. henkilökortin hankinnan tai uusimisen koettu tulevan liian kalliiksi ja palvelupisteelle pääsyn muutoinkin hankalaksi. Näissä tilanteissa liikkuvat palvelupisteet helpottaisivat asiointeja. Myös terveydenhuollon liikkuvat palvelut (esim. hammashuollon liikkuvat yksiköt) edesauttaisivat palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Kaikki vammaiset henkilöt eivät asu toimivan ja esteettömän joukkoliikenteen vaikutusalueella.

Eriarvoisuus, osattomuus ja syrjään jääminen näkyy monissa asioissa. Tarvittavia avustajia ei ole saatavilla riittävästi, jotta osallistuminen kodin ulkopuolisiin menoihin olisi mahdollista muiden kansalaisten tavoin. Kaikille vammaisille ei myöskään myönnetä vapaa-ajan avustajaa esim. asumisyksikön ulkopuolelle, joka rajoittaa ja eriarvoistaa vammaisia henkilöitä. Osattomuutta aiheuttaa myös, että subjektiivinen oikeus Kelan järjestämään vammaisten tulkkauspalveluun ei aina toteudu, sillä tulkkia ei kaikkiiin tilanteisiin löydy. Kuurosokeille ja kuulonäkövammaisille henkilöille tulkki on kommunikaation selventämisen lisäksi tärkeä opastamassa ja kuvailemassa ympäristöä. YK:n vammaissopimuksen monet sisältökohdat eivät tällä hetkellä toteudu.

Kehitysvammaisten ja vammaisten **sosiaalinen turvallisuus, terveys ja toimijuus** ei ole yhdenvertaista vammattomien kansalaisten kanssa. Terveyspalvelut eivät vastaa vammaisten erityistarpeisiin riittävällä henkilöstöllä ja osaamisella, jota tarvittaisiin vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja palvelujen saavutettavuuden vuoksi. Resurssipuutteet ovat johtaneet siihen, että kehitysvammaisten terveydellisiä tarpeita ja kuntoutussuunnitelmia ei ole päästy tekemään tarpeen mukaisesti kaikille tai hammashoitoon pääsyssä on ollut ongelmia. Myös perusterveydenhuoltoon tarvitaan laajalti kehitysvammaisten, vammaisten ja muiden erityisryhmien asioihin liittyvää osaamista. Palvelujen viiveet ovat aiheuttaneet kohtuutonta kärsimystä ja kokonaisvaltaista hyvinvoinnin laskua.

Vammaisten **köyhyyttä** lisäävät työllistymisen vaikeudet ja että työtoiminnasta ei makseta riittävän taseisia korvauksia ja takuueläke ei turvaa elämisen tarpeita, koska vammaisilla on monia kuluja, joita muille kansalaisille ei muodostu. Vammaiset jäävät eläkkeelle, kun työtä ei ole saatavissa. Pirkanmaan hyvinvointialueen tulisi omassa toiminnassaan tarkastella, miten hyvinvointialueen toimintoihin voitaisiin palkata vammaisia henkilöitä, erityisesti nuoria vammaisia.

Monilla vammaisilla henkilöillä on lapsia ja lapsiperheköyhyys on tosiasia myös vammaisten arjessa. Heikennykset vammaisten palveluissa ja perusliikkumisessa heikentävät tilannetta lisää. Julkisten kulkuneuvojen käyttäminen ei ole yhtään halvempaa kuin muilla. Vammaisen äidin viedessä lastaan harrastuksiin kuljetuspalvelulla, on omavastuu noussut jo niin, että harrastuksiin ei välttämättä ole varaa mennä.

6.2.2024 Vammaisneuvosto

